ТРАНСФОРМАЦІЯ СТАТИСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Смірнов Артем Сергійович,
аспірант кафедри публічних фінансів;
Онишко Світлана Василівна,
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків та технологій;
Державний податковий університет

Сталий розвиток, якому немає альтернативи в сучасному світі, здійснює відповідний вплив на вирішення ключових проблем функціонування національної економіки та суспільства загалом, сприяючи гармонізації інтересів його членів й поступово займаючи особливе місце серед його базових індикаторів.

Зокрема, в якості свого невід'ємного атрибуту сталий розвиток передбачає розвиток зеленої економіки та зеленого підприємництва. Як зазначають науковці, це не лише відповідь на глобальні виклики, серед яких зміни клімату та виснаження природних ресурсів, але й нові можливості для управлінських і фінансових інновацій. При цьому наголошується, що управлінський аспект містить розробку і реалізацію стратегій, що відповідають вимогам екологічних стандартів та забезпечують конкурентоспроможність і довгострокову стабільність бізнесу, а фінансовий аспект - охоплює питання інвестування в екологічні технології, фінансування проєктів, позитивних для довкілля, та оцінку фінансових ризиків і можливостей, пов'язаних із переходом до зеленої економіки [1, с. 149]. Даний підхід повною мірою розкриває сутнісну характеристику категорії «сталий розвиток», визначеної як «…взаємозв'язок і баланс економічних, соціальних, екологічних, інституційних та інноваційно-технологічних компонентів з метою максимізації добробуту людини без ускладнення можливостей для майбутніх поколінь задовольняти свої потреби» [2, с. 56].

В успішному вирішенні поставлених завдань очевидна роль адекватного статистичного супроводу, як важливої передумови та можливості прийняття ефективних управлінських рішень, щоі знаменуватимуть розвиток концепції сталого розвитку та його окремих напрямів. Досить поглянути на перелік національних цілей сталого розвитку та індикаторів для планування й моніторингу їх досягнення до 2030 року, згідно підписаного у 2015 р. «Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року». Визначені 17 глобальних цілей сталого розвитку містять, як відомо, 169 завдань, які слід реалізувати для досягнення такого розвитку та 240 глобальних індикаторів для ефективного моніторингу якості досягнення цих завдань. Те, що не всі положення «Порядку денного у сфері сталого розвитку до 2030 року» були враховані у визначених національних завданнях [2, с. 60], лише актуалізує питання розбудови статистичного забезпечення щодо даного контексту.

У межах зазначеного важливою є увага й до плану «Ukraine Facility» заснованого Регламентом (ЄС) 2024/792 від 29 лютого 2024 р. та прийнятого Європейським Парламентом і Радою. Там зазначено, що повномасштабна війна росії проти України додала нових викликів і вимог до забезпечення сталого розвитку, узгодженого зі стандартами Європейського Союзу, для отримання наступних можливостей повноцінного вступу до цього Союзу. Принциповим є наголос на ролі цифрової трансформації, що відіграє центральну роль в прагненні України до зеленої, цифрової та інклюзивної економіки, а оцифрування розглядається як потужний інструмент побудови прозорої держави [3].

Тобто, серед актуальних напрямів розвитку статистичного забезпечення пріоритетним постає проблематика цифровізації, зокрема й сфери зеленого підприємництва. Можна припустити, що недостатнє статистичне забезпечення могло слугувати однією з причин відсутності адекватного збалансування фінансових потреб та можливостей для цілей сталого розвитку та втрати фінансових ресурсів [4]. Разом з тим, світова практика демонструє фінансову підтримку багатьох країн, серед яких Польща, Албанія, Сербія, Туреччина та інших, зокрема в якості фінансування їх передвступної підтримки в процесі руху до членства в ЄС, враховуючи одночасно цілі сталого розвитку.

Започаткування проєкту фінансування Ukraine Facility, створення в багаторічному бюджеті ЄС на 2024-2027 роки Українського фонду безпосередньо залежить від досягнення Україною прогресу у виконанні Плану, зокрема, регулярного звітування про кошти, витрачені на досягнення цілей інструмента «Ukraine Facility». Це ставить низку завдань і перед статистичним забезпечення цих процесів за окремими напрямками сталого розвитку з метою сприяти доступу до фінансових ресурсів ЄС та залученню іноземних інвестицій.

Критичним в умовах глобалізації та швидких економічних змін для сталого розвитку є рівність доступу суб'єктів економіки до економічних можливостей та ресурсів, тобто інклюзивність. Звідси виняткова роль статистичного забезпечення пов'язана як із визначенням таких можливостей і ресурсів, так і покращенням доступу до них, що в підсумку сприятиме сталому розвитку.

Тобто, проблематика статистичного забезпечення торкається розвитку соціально-економічної системи у різних його проявах. Очевидно, що сьогодні на порядку денному постає регулювання соціально-економічної системи в умовах війни та її відновлення у післявоєнний період. Це потребує відповідної адаптації також системи статистичного забезпечення для прозорості й ефективного використання споживачами та контролю. Відтак, оновлення статистичного забезпечення має відбуватися в процесі проведення моніторингу, врахування та оцінки нових викликів і потреб, внесення змін до механізмів і порядку підготовки статистичної інформації та одночасного використання споживачами такої інформації. І хоча подібне оновлення варто розглядати і як логічне продовження процесів, що відбувалися у довоєнний період, в той же час саме уникнення поверховості та обмеження тактичними завданнями, які нерідко були переважаючими, здатні згенерувати стратегічний потенціал розвитку.

Так, у контексті розбудови ефективного статистичного забезпечення зеленого підприємництва важливе місце посідає Директива ЄС про корпоративну звітність зі сталого розвитку (CSRD) схвалену 28 листопада 2022 р. Згідно цієї директиви передбачено публікування компаніями детальної звітності стосовно сталості бізнесу та повідомляти про проблеми в екологічній (E), соціальній (S) та корпоративного управління (G) сферах (звіт ESG) [5]. Тобто, мова йде про необхідність публікації вичерпної звітності про стійкість діяльності стосовно екологічного та соціального впливу підприємств, а також здатності до сталого розвитку згідно прийнятих нормативів. Ретельний облік та відповідальність за дії щодо суспільства і навколишнього середовища розцінюються як перехід до екологічно стійкої й соціально справедливої економіки, а розкриття відповідної інформації – як сприяння її споживачам у прийнятті обґрунтованих рішень.

На зазначені цілі спрямована й Директива Європейського Парламенту та Ради 2014/95/ЄС від 22/10/2014 щодо розкриття не фінансової інформації. Нею покладені обов'язки на великі компанії звітувати про такі аспекти сталого розвитку як вплив на довкілля, дотримання екологічного законодавства, дотримання соціальних прав робітників і стейкхолдерів, дотримання прав людини тощо. Це дозволяє інвесторам і зацікавленим особам мати більш розгорнуту інформацію про не лише про діяльність компанії, але також приймати адекватні рішення щодо сталого розвитку [6].

Законодавчі зміни, запроваджені в Законі України «Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», а також розширення використання Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) для вказаних підприємств і професійних учасників фондового ринку - це ознаки гармонізації законодавчої бази у рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Частиною змін інноваційного удосконалення статистичного забезпечення є вимога подання фінансової звітності в електронному форматі за таксономією МСФЗ, заснованою на стандарті XBRL, що сприяє підвищенню прозорості й доступності фінансової інформації [6].

Таким чином, перспективи трансформації статистичного забезпечення функціонування національної економіки у відповідності до концептів сталого розвитку пов'язані з потребою певного оновлення його парадигми. Обмеження її концептуальної конструкції нагальною потребою врахування різноманітних факторів, пов'язаних наслідками воєнних дій, не можуть бути визнані як системно збалансовані. В основу такої конструкції мають бути покладені глобальні природа та тренди перспективного розвитку світу. Вони мають тісно переплітатися із сучасними реаліями, взаємно доповнюючи один одного, як цілісний механізм, сприяючи розумінню того, що навіть за умови припинення війни, загрози, що несуть в собі виміри та фундаментальні проблеми порушення гармонійного прогресу, є не менш руйнівними для України та людської цивілізації загалом.

Список використаних джерел

1. Заболоцька Р., Русак Д. Сучасні тренди зеленої економіки: управлінський та фінансовий аспекти. Світ фінансів. Науковий журнал Західноукраїнського національного університету. Випуск 3 (80), 2024. С. 149–159.

2. Романчукевич В. В. Державна фінансова політика сталого розвитку : монографія / В. В. Романчукевич. Київ : ДВНЗ «Університет банківської справи», 2019. 308 с.

3. Інструмент «Ukraine Facility»: підтримка відновлення та відбудови України на шляху до членства в ЄС. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/ukraine-facility_uk

4. Бойко О. Фінансування для України: чому ми втрачаємо понад 4,5 млрд євро на «зелену» трансформацію економіки. European Business Association. URL: https://eba.com.ua/finansuvannya-dlya-ukrayiny-chomu-my-vtrachayemo-ponad-4-5-mlrd-yevro-na-zelenu-transformatsiyu-ekonomiky/

5. EU Directive on Corporate Sustainability Reporting (CSRD). (2023). KPMG. Retrieved from https://kpmg.com/ua/uk/home/insights/2023/03/get-ready-for-a-new-level-of-esg-reporting.html [in Ukrainian].

6. Мовчун С. Практичні аспекти використання ESG-ризиків у фінансових інституціях і небанківських фінансових установах. Transformational Processes in the European Educational Environment: Modern Challenges in the Training of Specialists in Higher Education: Proceedings of the Scientific and Pedagogic Internship (February 19 – March 20. 2024. Kielce, Poland). Chernihiv: Research and Educational Innovation Center of Social Transformations, 2024. 74 p. Pp. 61–65. URL:https://reicst.com.ua/asp/issue/view/issw_202419022003; DOI: https://doi.org/10.54929/ISSW-202419022003-15